Bc. Michal Turnhöfer

Kauza „lithium“

Anotace

Příspěvek se věnuje problematice potenciální těžby lithia v České republice, která se posunula z expertní roviny do roviny extrémní politizace a sehrála také roli tématu v parlamentních volbách.

Klíčová slova

Lithium, Česká republika, spekulace, informační toky, těžba.

Summary

The paper deals with the issue of potential lithium mining in the Czech Republic, which has moved from the expert level to the level of extreme politicization and has also played the role of the topic in the parliamentary elections.

Keywords

Lithium, Czech Republic, speculation, information flows, mining.

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

Úvod

Předmětem této seminární práce je popsat blíže popsat a rozebrat problematiku lithia jako kovu, který v poslední době nachází velké uplatnění v průmyslu, a dále kauzy „lithium“, která byla podstatným hybatelem politické scény na podzim roku 2017, a která rovněž přispěla k velkému volebnímu zisku hnutí ANO 2011 ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, které se konaly v roce 2017.

Lithium

Obecně k lithiu

Lithium, chemická značka Li, je nejlehčí z řady alkalických kovů, značně reaktivní, stříbřitě lesklého vzhledu. Jedná se o velmi lehký a měkký kov (ještě měkčí než mastek), který lze krájet nožem. Dobře vede elektrický proud a teplo. Lithium má nejmenší hustotu ze všech pevných prvků, je lehčí než voda a petrolej a plave na nich. Ve srovnání s ostatními kovy má lithium poměrně nízké teploty tání a varu. V plynném lithiu se vyskytují vedle jednoatomových částic i dvouatomové molekuly lithia. Páry lithia mají hnědou barvu. Roztok vzniklý rozpuštěním lithia v kapalném amoniaku má temně modrou barvu.

Lithium se výrazně liší svými vlastnostmi od vlastností ostatních alkalických kovů, ale v mnohém se podobá vlastnostem kovů alkalických zemin. Rychle reaguje s kyslíkem i vodou a v přírodě se s ním proto setkáváme pouze ve formě sloučenin, za vyšší teploty slučuje přímo s dusíkem na nitrid lithný Li3N. Ze skupiny alkalických kovů je lithium nejméně reaktivní, avšak jako jediný alkalický kov se slučuje za vyšší teploty přímo s uhlíkem na karbid Li2C2 a křemíkem na silicid Li6Si2. Elementární kovové lithium lze dlouhodobě uchovávat např. překryté vrstvou alifatických uhlovodíků jako petrolej nebo nafta. Lithium se stejně jako i ostatní alkalické kovy vyskytuje pouze v oxidačním stavu Li+, tedy v různých minerálech nebo v roztocích slaných jezer. Vzhledem k tomu, že lithium na vzduchu samovolně oxiduje (hoří), je pro snazší transport a další zpracování uměle vázán do karbonátu nebo hydroxidu. Soli lithia barví plamen karmínově červeně.

Využití lithia

1) Lithiové baterie (lithiový článek) a akumulátory (lithium-iontový akumulátor) patří k velmi perspektivním prostředkům pro dlouhodobější uchování elektrické energie a jejich využití v elektronice stále silně roste. Tento akumulátor je nejběžnější typ, ale vyvíjí se další nové typy. Lithiové akumulátory se využívají v elektromobilech a automobilech s hybridními motory. K výrobě baterií využívá lithium například Tesla Motors, která vyvinula stacionární baterii do domácností Powerwall. Automobilový průmysl zažívá revoluci, která přináší velký prostor pro využívání lithia. Lithiové akumulátory jsou přes svou nízkou hmotnost vysoce výkonným zařízením s velkou kapacitou. V domácnosti se tyto akumulátory využívají například při transformaci energie ze solárních panelů na postupně se uvolňující energii, která se může déle skladovat a spotřebovávat. Stejný mechanismus funguje ve velkých elektrárnách, které využívají například sluneční záření či větrnou energii;

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

2) Lithium se uplatňuje v jaderné energetice, kde v jistých typech reaktorů slouží roztavené lithium k odvodu tepla z reaktoru;
3) Organické soli lithia se používají ve farmaceutickém průmyslu jako součásti uklidňujících léků tlumících afekt;
4) Lithium je přísadou pro výrobu speciálních skel a keramik, především pro účely jaderné energetiky, ale i pro konstrukci hvězdářských teleskopů;
5) Hydroxid lithný se využívá k pohlcování oxidu uhličitého z vydýchaného vzduchu v ponorkách a kosmických lodích;
6) Slitiny lithia s hliníkem, kadmiem, mědí a manganem se používají se při konstrukci součástí letadel, družic, kosmických lodí a ložiskových kovů. Slitina lithia s hořčíkem a hliníkem se používá na pancéřové desky, které jsou součástí družic a raket a má složení 14 % lithia, 1 % hliníku a 85 % hořčíku;
7) Oxid lithný a hydroxid lithný slouží k přípravě práškovitých fotografických vývojek;
8) Hydrid lithný se používá k přípravě vodíku pro vojenské a meteorologické účely;
9) Tetrahydridohlinitan lithný LiAlH4 a organolithná činidla se používají v organické chemii jako velmi známá redukční činidla;
10) Citronan lithný – použití v medicíně;
11) Síran lithný – použití v medicíně;
12) Orotát lithný – použití v medicíně;
13) Jantaran lithný – použití v medicíně jako dermatologikum při léčbě seboroické dermatitidy;
14) Stearát lithný se používá jako zahušťovadlo a želatinová látka k převádění olejů na plastická maziva. Tato maziva mají velkou odolnost vůči vodě, mají dobré nízkoteplotní vlastnosti (−20 °C) a velmi dobrou stálost při vyšších teplotách (> 150 °C). Tato zahušťovadla se připravují z hydroxidu lithného a přírodních tuků;
15) Uhličitan lithný Li2CO3 se používá při výrobě porcelánu jako tavidlo ve smaltech a při výrobě speciálních bezpečnostních skel a jako lék profylakticky ke kupírování manické fáze bipolární deprese (maniodepresivní psychózy). V poslední době se začalo používat uhličitanu lithného při výrobě hliníku, protože výrazně snižuje teplotu tání bauxitu a zvyšuje průtok elektrického proudu.

Zdroje a produkce lithia

Zhruba polovina současné celosvětové produkce lithia je získávána ze solanek v Jižní Americe, zbytek se dobývá z hornin, zejména z ložisek v Austrálii a Čínské lidové republice.

Údaje o výši světové produkce se částečně liší. Podle odhadů renomované americké geologické služby (USGS) činila produkce v roce 2016 cca 35 tisíc tun, v roce 2015 cca 31,5 tisíce tun. Podíl jednotlivých zemí na světové produkci se také rok od roku částečně proměňuje. V roce 2016 připadal největší podíl na Austrálii (14 300 tun) a Chile (12 000 tun), s větším odstupem následuje Argentina (5 700 tun) a Čínská lidová republika (2 000 tun). Z evropských zemí se lithium zatím získává pouze v menším množství v Portugalsku (cca 200 tun ročně pouze ve formě koncentrátu minerálů a používá se přímo v keramickém průmyslu).[1]

[1] Desatero otázek o lithiu. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. 15. VIII. 2017. https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/desatero-otazek-o-lithiu--231207/

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

V Evropě je největším ložiskem (z hlediska bilančních a nebilančních zásob) Cínovec. Dle současných odhadů se zde v podzemí nachází přes 5 miliónů tun LCE (Lithium Carbonate Equivalent)[2], ovšem jaká část bude (jestli vůbec nějaká) vhodná k těžbě, napoví až studie proveditelnosti. Reálně lze podle Geometu podzemním způsobem dobývání vytěžit ročně maximálně 1,8 milionu tun rudy, to je 37,8 milionu tun za 21 let. Právě na tolik let plánuje zatím investor těžbu.

Pro ilustraci, současná světová spotřeba LCE je kolem 190 000 tun.

Ruda na Cínovci obsahuje místy i wolfram, který byl Evropskou unií označen za superkritickou surovinu, a další kritické kovy jako například cín, rubidium, niob, tantal a skandium. Výnosy z těžby těchto vedlejších komodit zlevní těžbu lithia. Dalším aspektem, který bude činit celý podnik levnějším, je to, že při výrobě uhličitanu lithného by vznikalo i velké množství síranu draselného. Tato vysoce žádaná surovina pro výrobu umělých hnojiv rovněž dále pomůže snížit náklady na těžbu lithia.

Kauza „lithium“

Stručné vylíčení děje

Počátek zájmu českých geologických a průzkumných společností o lithium, ale i o další super strategické kovy, lze vysledovat následně po zveřejnění evropské surovinové strategie Raw Materials Initiative v listopadu 2008.

Specifický zájem o získání průzkumných práv k ložiskům lithia akceleroval v posledních zhruba pěti letech, kdy se dostalo do obecného povědomí možné perspektivní využití suroviny v moderních technologiích, elektro mobilitě a zejména při skladování energie.

Během tohoto období došlo k tomu, že v souladu s platnými právními předpisy požádaly a získaly průzkumná území celkem čtyři soukromé firmy (Cínovecká deponie a. s. Praha; GEOMET s. r. o. Brno; KMK Granit a. s. Krásno; GET s. r. o. Praha) celkem na devíti lokalitách. Průzkumná území uděluje Ministerstvo životního prostředí. Proces udělování průzkumných území je transparentní a je postupováno dle zákona č. 62/1988 Sb., o geologických pracích a Českém geologickém úřadu, v platném znění. Dle § 4a, odstavec 3: „Příjem žádosti podle odst. 2, která se týká průzkumu ložiska nalezeného za prostředky ze státního rozpočtu, oznámí ministerstvo v Obchodním věstníku. Do 30 dní od oznámení žádosti je možné podat konkurenční žádost; do této doby není zahájeno správní řízení. V případě dvou nebo více žádostí rozhodne ministerstvo na základě jejich posouzení a přihlédne k tomu, která žádost zajišťuje získání úplnějších geologických informací a lepší ochranu zákonem chráněných zájmů.

[2] Cena lithia se na světových trzích vyjadřuje v jednotkách ekvivalentu lithného karbonátu (LCE, neboli Lithium Carbonate Equivalent). LCE se obchoduje na základě důvěrných dlouhodobých kontraktů mezi výrobci a dodavateli s neveřejnými cenami. Pouze asi 5 % obchodů se realizuje na spotovém trhu, kde v tomto roce vzrostla cena v reakci na silnou spotřebu výrobců baterií.

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

Dne 2. října 2017 bylo za vlády premiéra Sobotky mezi Ing. Jiřím Havlíčkem, ministrem průmyslu a obchodu České republiky za Českou stranu sociálně demokratickou, a společností European Metals Holdings Ltd. podepsáno společné memorandum o porozumění (dále jen „memorandum“), týkající se těžby a zpracování rudy lithia na Cínovci v okrese Teplice. Společnost na svém webu spolu s textem memoranda publikovala vyjádření představitelů města Dubí a tripartity Ústeckého kraje, podporující uzavření této dohody.

Hnutí ANO 2011 napadlo své koaliční partnery z České strany sociálně demokratické, že se podpisem memoranda zavázaly k budoucí možné arbitráži se společností European Metals Holding Ltd., a to v případě, že této společnosti nebude umožněno vytěžení lithia, které se nachází pod Cínovcem. Jinými slovy, že se podpisem memoranda se Česká republika zavázala k majetkovému vstupu do společnosti European Metals Holding Ltd. a k přednostnímu právu těžby rudy obsahující lithium, která se nachází pod Cínovcem.[3]

Dne 25. 1. 2018 oznámil Ing. Tomáš Hüner, ministr průmyslu a obchodu České republiky za hnutí ANO 2011, že uzavře dodatek k memorandu, který měl obsahovat zejména ošetření struktury, na základě které získá státní rozpočet významnější podíl na tržbách z prodeje vytěžené suroviny. Předmětná struktura měla být stanovena různě: pomocí daní a poplatků či pomocí spoluúčasti při těžbě.[4]

Vzhledem k nespokojenosti premiéra Ing. Andreje Babiše se skutečností, že memorandum nebylo dosud ze strany Ing. Hünera zrušeno, dokonce že by mělo být memorandum doplněno o dodatek, bylo Ing. Hünerem memorandum dne 1. 3. 2018 se společností European Metal Holding Ltd. vypovězeno.

Obsah a cíl memoranda o porozumění[5]

Cílem memoranda o porozumění bylo podporovat a usnadňovat budoucí spolupráci v oblasti průmyslu, těžby a zpracování lithia až po finální výrobky v rámci České republiky.

Memorandum bylo podepsáno s ohledem na zákony a předpisy platné v České republice, práva a povinnosti České republiky plynoucí z mezinárodních smluv, kterých je smluvní stranou, nebo z členství v mezinárodních organizacích jako jsou např. práva a povinnosti České republiky vyplývající z členství v Evropské unii. Memorandum dále bralo na vědomí Dohodu mezi Českou republikou a Austrálii o vzájemné podpoře a ochraně investic podepsanou v Canberře dne 30. září 1993 a Dohodu mezi Českou republikou a Austrálií

[3] BABIŠ, Andrej. Andrej Babiš napsal otevřený dopis ministrovi průmyslu Jiřímu Havlíčkovi. Parlamentní listy. 13. X. 2017. https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Andrej-Babis-napsal-otevreny-dopis-ministrovi-prumyslu-Jirimu-Havlickovi-507963

[4] Česko uzavře s těžaři do týdne dodatek o lithiu. Podvedli jste voliče, vzkázal ANO Chovanec. Aktuálně.cz. 25. I. 2018. https://zpravy.aktualne.cz/cesko-uzavre-s-tezari-do-tydne-dodatek-memoranda-o-lithiu/r~2c4900f601e911e8aabeac1f6b220ee8/?redirected=1521243888

[5] Memorandum o porozumění mezi Ministerstvem průmyslu a obchodu České republiky a European Metals Holdings Limited v oblasti těžby lithia v České republice. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. 2. X. 2017. https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/2017/10/overeny-preklad_memorandum.pdf

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovým únikům podepsanou v Canberře dne 28. března 1995.

Oba účastníci memoranda prohlásili, že jsou ochotni:

1) podporovat průzkum nových výskytů lithiových rud a provádět rokognoskaci a průzkum v těchto případech;
2) podporovat těžbu a zpracování lithiových rud;
3) podporovat hutní zpracování a průmyslovou výrobu konečných výrobků;
4) spolupracovat s českými akademickými výzkumnými základnami na nejúplnějším zpracování těžené rudy;
5) usnadňovat investice do všech výše uvedených procesů v oblasti lithia;
6) projednávat a prozkoumávat možnosti technické podpory v příslušných oblastech;
7) podporovat užší obchodní a průmyslovou spolupráci a usnadňovat networkingové aktivity mezi podnikatelskými subjekty, včetně ochoty podporovat zakládání společných podniků a rozvíjet další spolupráci v této oblasti;
8) podporovat spolupráci v ostatních oblastech společných zájmů v odvětví lithia;
9) spolupracovat s cílem maximalizovat možnosti dalšího zpracování v České republice;
10) společně prověřovat vhodná místa pro zpracovatelská zařízení pro Projekt Cínovec s cílem minimalizovat dopady na společnost a životní prostředí, ale maximalizovat pozitivní dopady na ekonomiku a zaměstnanost osob v okolí Cínovce;
11) spolupracovat na zajištění splnění všech regulačních požadavků, s využitím osvědčených postupů, a spolupracovat na včasném řešení všech otázek, týkající se povolování a regulace.

Oba účastníci deklarovali svůj záměr projednat a prozkoumat možnosti budoucích dvoustranných dohod mezi českými orgány a společností European Metals Holdings Limited o rámci budoucí spolupráce v oblasti sektoru lithia, včetně možného zapojení českého státu jako kapitálového účastníka projektu European Metals Holdings Limited Cínovec.

Argumentační spor v kauze lithium

Podepsáním memoranda se vytvořili dvě skupiny názorů, které šly ostře proti sobě v otázce, jak, v jakém rozsahu, a jestli vůbec nějakým způsobem zavazuje uzavření memoranda Českou republiku ve vztahu k budoucí těžbě lithia.

Vzhledem ke skutečnosti, že memorandum podepsal politik, lze považovat tuto kauzu za kauzu částečně politickou.

Na jedné straně se jedná o argumentaci hnutí ANO 2011, resp. jejího předsedy Ing. Andreje Babiše, která memorandum ostře kritizovala, na druhé straně se jednalo o Českou stranu sociálně demokratickou, jejíž ministr Ing. Havlíček memorandum podepsal, která memorandum obhajovala.

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

Argumentace hnutí ANO 2011 (Ing. Andrej Babiš)[6]

ANO 2011 považuje podpis memoranda ze strany Ing. Havlíčka za zcela skandální krok, o to víc, že tak bylo učiněno bez souhlasu vlády České republiky, bez projednání v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky a bez otevřené veřejné diskuse. A to vše pouhé dva týdny před volbami. Tímto memorandem měl Ing. Havlíček uvalit na Českou republiku a jeho daňové poplatníky případné mnohamiliardové závazky, které mohou hrozit v arbitráži.

Zároveň bylo ze strany Ing. Babiše vysloveno 16 otázek a žádal Ing. Havlíčka o jejich zodpovězení:

1) Proč bylo memorandum podepsáno dva týdny před volbami potichu a bez svolení vlády? Bez diskuse v Poslanecké sněmovně? Bez otevřené debaty s odborníky a veřejností?
2) Proč bylo memorandum podepsáno právě s australskou firmou European Metals Holdings Ltd.?
3) Proč bylo memorandum podepsáno jen se společností European Metals Holding Ltd., když na průzkum lithia mají v naší zemi licence ještě další 4 společnosti?
4) Proč se memorandum odkazovalo na smlouvy mezi Českou republikou a Austrálií, které zavazují k ochraně investic? Tato formulace může v arbitráži Českou republiku připravit o miliardy korun podobně jako u Diag Human.
5) Proč nebyl průzkumem lithia pověřen státní podnik Diamo, které takové práce dělá? Proč byla bez vědomí všech svěřena česká surovina do rukou soukromé firmy?
6) Byla tak závažná věc udělána jen proto, aby z ní bylo získáno výkupné pro Českou stranu sociálně demokratickou ještě těsně před volbami?
7) Bylo známo, že největším spoluvlastníkem European Metals Holding Ltd. je Cadance minerals, byla před podepsáním memoranda známa jejich vlastnická struktura?
8) Bylo známo, že Cadence minerals je vlastníkem Bakanora minerals, kde dalším investorem je MNG investments managment limited?
9) Bylo známo, že MNG investments managment limited je společnost, které Bakala odevzdal vytunelované OKD?
10) Je náhoda, že akcionářem Bakanora je skupina Black Rock?
11) Bylo zjišťováno před podpisem memoranda, že jde o tutéž skupinu, která má zajištěné dluhopisy v OKD 320 mil. korun a nezajištěné dluhopisy ve výši 452 mil. korun?
12) Proč byla tato fakta zamlčena při podpisu memoranda a nebyla přiznána ani dnes?
13) Proč nebyla veřejnost informována, že šéfem dceřiné firmy European Metals Holding Ltd. – společnosti Geomet, s. r. o., která má průzkum provádět, je Richard Pavlík – bývalý manažer firmy OKD.
14) Je známa skutečnost, že pan Pavlík odešel z OKD teprve letos? A najednou je v čele společnosti Geomet, s. r. o., se kterou je podepisováno memorandum?
15) Jak bude prokázáno podezření, že se pořád jedná o tu samou partu, se kterou Česká strana sociálně demokratická spolupracuje už léta, tedy o partu kolem zloděje Bakaly a spol.?

[6] BABIŠ, Andrej. Andrej Babiš napsal otevřený dopis ministrovi průmyslu Jiřímu Havlíčkovi. Parlamentní listy. 13. X. 2017. https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Andrej-Babis-napsal-otevreny-dopis-ministrovi-prumyslu-Jirimu-Havlickovi-507963

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

16) Co bude uděláno pro to, aby bylo toto skandální a pro Českou republiku naprosto nevýhodné memorandum zrušeno a došlo k vyhnutí budoucímu placení miliard z rozpočtu České republiky?

Argumentace České strany sociálně demokratické (Ing. Jiří Havlíček)[7]

První průzkumná licence byla Ministerstvem životního prostředí vydána 20. července 2010 (prodloužena byla do 10. července 2014), druhá licence byla vydána 24. listopadu 2011 (prodloužena byla do 31. 8. 2015), třetí pak byla vydána 23. 9. 2016 a nakonec čtvrtá 18. dubna 2017. Dle horního zákona § 24, odst. 3 pak jasně vyplývá, že: „Přednost při získání předchozího souhlasu ke stanovení dobývacího prostoru má organizace, pro niž byl proveden průzkum výhradního ložiska, to jest zadavatel.“ Jestliže dnes všechny čtyři udělené průzkumné licence vlastní společnost Geomet, s. r. o. (resp. European Metals Holding Ltd.), má tato společnost podle platného zákona přednost před všemi potenciálními zájemci, včetně státu, na získání předchozího souhlasu ke stanovení dobývacího prostoru. Ministerstvo průmyslu a obchodu proto v předstihu, ještě před dokončením geologického průzkumu a ještě před dokončením studie proveditelnosti vstoupilo v jednání s právoplatnými držiteli průzkumných licencí a části předchozích souhlasů ke stanovením dobývacího prostoru, aby zjistilo, jaké mají držitelé licencí představy o dalších pracích na ložisku a jednalo s nimi i o požadavku, obsaženém v nové státní surovinové politice, že suroviny dobývané v České republice by měly být v České republice také přednostně zpracovávány a využívány. Ministerstvo průmyslu a obchodu připravilo analytický materiál „Strategie státu při těžbě a využití zdrojů lithia“, který byl podrobně projednán na zasedání celostátní Rady hospodářské a sociální dohody České republiky dne 17. července 2017. V materiálu je detailně popsán faktický stav a možnosti státu, se do projektu zapojit. V kapitole č. 9 tohoto materiálu (str. 31) „Návrh dalšího postupu“ je popsáno dosavadní jednání s firmou Geomet, s. r. o. (resp. European Metals Holding Ltd.), včetně záměru připravit a uzavřít zmíněné memorandum. Nikdo k tomuto záměru neměl výhrady. Členy Rady hospodářské a sociální dohody České republiky jsou hlavní zaměstnavatelské svazy, hlavní odborové svazy a několik členů vlády (zastoupeny všechny koaliční strany). Tématem se několikrát zabývala Hospodářská a sociální rada Ústeckého kraje (naposledy 19. září 2017). Její předsednictvo, které svým usnesením vzalo na vědomí informaci k problematice těžby lithia v Ústeckém kraji a vyzvalo stát prostřednictvím Ministerstva průmyslu a obchodu a prostřednictvím Úřadu zmocněnce vlády, aby bylo zajištěno, že maximum možných pozitivních efektů z těžby lithia bude realizováno na území Ústeckého kraje v jeho prospěch a v souvislosti s hospodářskou restrukturalizací (všichni přítomní hlasovali pro, nikdo nebyl proti a nikdo se nezdržel).

Tématem se rovněž zabývalo Zastupitelstvo Ústeckého kraje dne 11. září 2017. V této věci přijalo pouze usnesení, že bere na vědomí informace o těžbě lithia v Krušných horách. Nezaznělo žádné odmítnutí, žádné výhrady.[8]

[7] Kdo tady lže? Lithium, aneb jak to bylo doopravdy. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. 17. X. 2017. https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/kdo-tady-lze--lithium--aneb-jak-to-bylo-doopravdy--232663/

[8] Lithium: jak to bylo doopravdy. Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky. 9. X. 2017. https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/lithium-jak-to-bylo-doopravdy---232397/

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

Podle platného horního zákona má tedy ten, kdo získá licenci na průzkum daného území, přednostní právo i na případnou budoucí těžbu. A to před kýmkoliv, i před státem a jeho organizacemi, tedy např. i před státním podnikem Diamo, který by jinak mohl provádět těžbu.

Ing. Havlíček se snažil tento stav změnit a pokusit se zachránit pro Českou republiku a českou ekonomiku co se dá. Připravil komplexní analýzu, která zmapovala možnosti, jak stát do celého projektu těžby lithia opětovně vrátit do hry, včetně záměru uzavřít ono memorandum. Projednala ji 17. července celostátní tripartita, které se účastnili také ministři ze všech koaličních stran, včetně hnutí ANO 2011. A nikdo tento postup nezpochybnil, ani tehdy, ani v následujících měsících. Po jednáních s European Metals Holding Ltd., byly dále zjišťovány jejich záměry ohledně případné těžby a následného zpracování suroviny, bylo dosaženo porozumění, že by se stát mohl v budoucnu do projektu lithia zapojit. Cílem těchto kroků Ing. Havlíčka bylo maximalizovat zájem státu, aby surovina, která se v České republice vytěží, byla v České republice také zpracovávána až do finální podoby, například lithiových baterií. Uvedené je pro český průmysl a celou českou ekonomiku ohromná příležitost.

O memorandu byl navíc informován ministr Mgr. Richard Brabec (zároveň místopředseda ANO 2011), který dne 26. září 2017 písemně sdělil, že jeho uzavření je jedním ze správných kroků, jak uvedený záměr státu naplnit. Následně Mgr. Brabec uvedl, že předmětný email byla chyba úředníka, a původně měl odejít email s negativním stanoviskem.

Memorandum není mezinárodní smlouva, ale pouze nezávazné, dobrovolné prohlášení. Neobsahuje žádné závazky, práva ani jiná smluvní ustanovení. Memorandum pouze uvádí společné zájmy. Uvedené potvrdili v pořadu Události na České televizi tři na sobě (a na politických stranách) nezávislí odborníci na mezinárodní právo, kteří tento obor vyučují na našich univerzitách v Praze, Brně a Olomouci. Dobrovolná memoranda nespadají pod Směrnici vlády pro sjednávání, vnitrostátní projednávání, provádění a ukončování platnosti mezinárodních smluv (usnesení vlády č. 131/2004). Text memoranda byl přesto konzultován s Úřadem vlády, který byl o jeho přípravě informován. Stejně tak byl projednáván s pracovníky Ministerstva financí, aby bylo potvrzeno, že z něj nemohou vyplývat žádné závazky.

Samostatné těžení lithia vs daně získané zpracováním lithia

Po zohlednění všech nákladů, včetně vstupní desetimiliardové investice, předpokládá celkový zisk projektu 540 milionů dolarů, což je v přepočtu 11,6 miliardy korun za 21 let. Potenciální zisk vytvoření po dobu těžby představuje 0,4 procenta z mediálně šířených tří bilionů korun a lze z něj uhradit pouze 0,6 procenta aktuálního státního dluhu.

Pokud by se podařilo v Česku vytvořit ucelený řetězec až po finální výrobu baterií, případně elektromobilů, může Česká republika v období 21 let inkasovat ze všech možných daní více než 700 miliard korun, tzn. více než šedesátinásobek potenciálního zisku těžaře.[9]

[9] Geomet se distancoval od předvolebních debat na téma lithium. Finanční noviny, 9. X. 2017. https://www.finance.cz/498820-geomet-se-distancoval-od-predvolebnich-debat-na-tema-lithium/

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

Závěr kauzy lithium

Jak to většinou bývá, pravda ve sporech se nezřídka nachází někde uprostřed. Tak tomu je i v tomto případě.

Memorandum sice nebylo právně závazné, ale některými svými formulacemi bylo značně nešťastné. To se týká zejména možného vstupu České republiky jako kapitálového účastníka do projektu European Metals Holdings Limited Cínovec.

Zák. č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích sice ministrům umožňuje uzavírat smlouvy o smlouvě budoucí, nebo činit právní úkony s podobným dopadem, což je případ memoranda. K jejich platnosti je však podle § 40 zákona č. 219/2000 Sb. nutné schválení výjimky. Kapitálový vstup státu by měl patrně formu nákupu cenných papírů. Podle § 12 odst. 7 tohoto zákona může stát nabývat cenné papíry pouze s předchozím souhlasem vlády. V § 28 zák. č. 219/2000 Sb. je dále stanoveno, že stát se může podílet na podnikání pouze v případě obchodních společností, které jsou akciovými společnostmi, přičemž European Metals Holdings Ltd. není akciovou společností. Jde o britskou obdobu společnosti s ručením omezeným, jak ostatně osvědčuje zkratka „Ltd.“.

Podle informací obsažených v materiálu Ministerstva průmyslu a obchodu, s nímž se tento úřad snažil získat podporu odborů a zaměstnavatelů v tripartitě, mělo jít o majetkový vklad ve formě převodu pozemků nad ložiskem lithia v oblasti Cínovce. Podle § 22 odst. odstavec 4 písm. g) zák. č. 219/2000 Sb. může sama organizační složka státu (v tomto případě ministerstvo průmyslu) uzavřít smlouvu o převodu pozemků pouze do výměry 200 m^2. K převodu většího pozemku, nebo pozemků o větší výměře, potřebuje taková organizační složka předchozí souhlas ministerstva financí.

Samotné memorandum tedy nepodléhalo schválení celé vlády a ministr průmyslu Ing. Havlíček ho mohl uzavřít samostatně. K ostatním krokům, které by následovaly pro memorandu (např. do uvedeného kapitálového vstupu) by však již Ing. Havlíček souhlas vlády (a v některých věcech i konkrétní souhlas ministerstva financí) zcela jistě potřeboval.

European Metals Holdings Ltd. je odštěpný závod společnosti European Metals Holdings Limited BVI sídlící na Britských Panenských ostrovech, přičemž společnost má neprůhlednou vlastnickou strukturu, neboť vlastnická struktura této společnosti je anonymizovaná prostřednictvím listinných akcií, jejichž vlastníky uvedené v seznamu akcionářů společnost nezveřejňuje.[10] European Metals Holdings Ltd. není ve skutečnosti těžařská společnost. V Austrálii ani nikde jinde na světě netěží lithium ani jiné nerosty. Podle zák. č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, nesplňuje požadavky na udělení povolení k těžbě, protože nemá náležité personálně věcné a technické vybavení.

[10] WAGENKNECHT, Lukáš. Česko chce svěřit těžbu lithia firmě z daňového ráje s neznámým vlastníkem. Týden, 13. X. 2017. https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/cesko-chce-sverit-tezbu-lithia-firme-z-danoveho-raje-s-neznamym-vlastnikem_450130.html

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

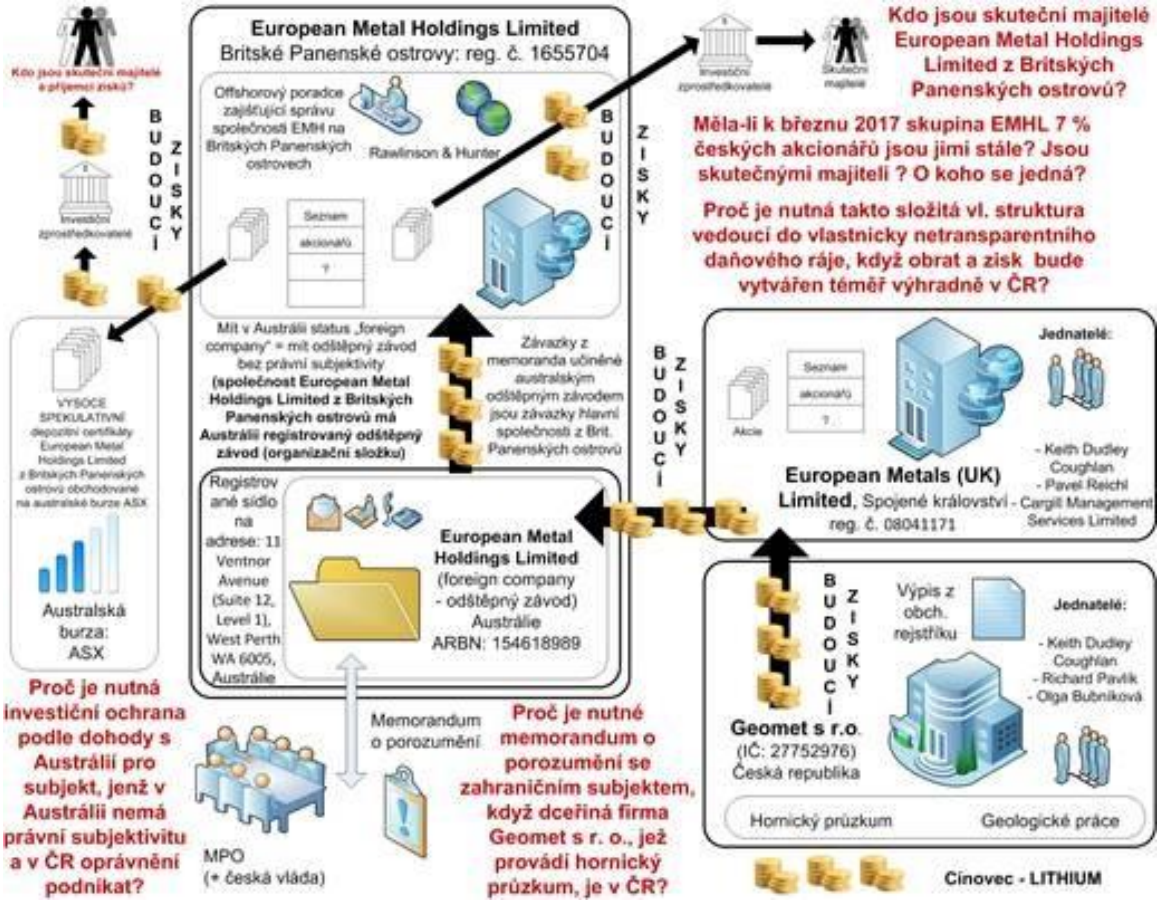

Ilustrace: Infografika k tématu celé kausy.[11]

Všechna práva společnosti European Metals Holdings Ltd. jsou odvozena ze současného českého právního řádu, zejména z geologického a těžebního zákona, a nikoli z memoranda. Jakékoli ukončení memoranda tedy žádným způsobem neovlivnilo průzkumná práva společnosti či to, že společnost vlastní povolení k průzkumu. European Metals Holdings Ltd. pokračuje v projektu probíhajícími metalurgickými testy, diskusemi se zájemci o odběr lithia a přípravami na zkušební těžbu.[12]

Návrhy možného dalšího postupu

Prostřednictvím České geologické služby stát disponuje informacemi o ložisku lithia na Cínovci. Veškeré informace, které zjistila firma Geomet, s.r.o. – European Metals Holdings Ltd., jež provádí geologický průzkum na základě povolení od Ministerstva životního prostředí, musely být podle § 12 zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon), zdarma předávány České geologické službě. Ta je sice může zdarma předávat

[11] WAGENKNECHT, Lukáš. Česko chce svěřit těžbu lithia firmě z daňového ráje s neznámým vlastníkem. Týden, 13. X. 2017. https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/cesko-chce-sverit-tezbu-lithia-firme-z-danoveho-raje-s-neznamym-vlastnikem_450130.html

[12] Lithium těžit budeme, máme na to právo, vzkázali Australané Česku. iDnes.cz, 2. III. 2018. https://ekonomika.idnes.cz/lithiums-tezba-cinovec-kovy-memorandum-vlada-babis-huner-pzm-/ekonomika.aspx?c=A180302_124222_ekonomika_rts

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

ostatním orgánům státní správy. Ke komerčnímu využití však mohou být uvolněny pouze za úplatu. Tu si po dobu sedmi let od jejich odevzdání může podle horního zákona stanovit prospektor. Zákon touto formou zaručuje prospektorovi „nálezné“. Pokud by se stát rozhodl těžit lithium sám, nebo prostřednictvím některé ze svých firem, tak by údaje nezbytné ke stanovení dobývacího prostoru a k vypracování projektu těžby, který musí být schválen Báňským úřadem, musel koupit od European Metals Holdings Ltd. Nebo je vyvlastnit za náhradu. Ta se v případě vyvlastnění stanoví jako úhrada oprávněně vynaložených nákladů a přiměřeného zisku. Na ložiskový průzkum vynaložil Geomet, s. r. o. podle dokumentů, s nimiž operuje vláda, přibližně 1 miliardu Kč. Za přiměřeny zisk se považuje marže do 30 %. Při vyvlastnění by stát na legální získání komerčně využitelných poznatků musel vynaložit částku přibližně 1,3 miliardy. Doba, kdy stát může tato práva získat takto „levně“, se však každým dnem krátí.

Rizika spojená s European Metals Holdings Ltd.

V roce 2017 vydala společnost European Metals Holdings Ltd. v Austrálii další emisi nových akcií v objemu 6,517,142 kmenových akcií v nominální hodnotě 0.615 dolarů jako výchozí cena IP (Introduction Pricing).[13] Australská firma už v listopadu oznámila zvýšení nominálního kapitálu ve výši 4 miliony dolarů skrze tzv. subskripci ve prospěch převážně zahraničních investorů z Velké Británie.[14] Subskripce znamená, že zvýšení kapitálu není realizováno z vlastních peněz, ale z prostředků věřitele v pozici investora, v tomto případě nejmenovaných britských “sofistikovaných” investorů, jak doslova uvádí australský těžař v tiskové zprávě na svém webu. V tiskové zprávě se neuvádí, o jaké konkrétní britské investory se jedná. Může jít jak o hedgeové fondy, tak i schránkové firmy s nedohledatelným vlastnictvím. Co je opravdu děsivé, to jsou tyto majetkové pohyby v době, kdy European Metals Holdings Ltd. žádné cínovecké lithium nevlastní, ale majetkové vstupy a kapitálové subskripce běží naplno, jako kdyby firma už vydělávala reálné peníze z těžby.

V dokumentu je přímo uvedeno: “The funds will be used to advance the on-going definitive feasibility on the Cinovec deposit, Europe’s largest lithium resource, and for general working capital.” V překladu: “Prostředky budou použity k tomu, aby se pokročilo ke konečné proveditelnosti Cínoveckého ložiska, největšího evropského zdroje lithia, a pro obecně fungující kapitál.” Jinými slovy, australský těžař už považuje lithium za svůj “kapitál” a zapojuje britské kapitálové investory a jejich peníze do těžby lithia, kterou poslanecká sněmovna ovšem na své říjnové mimořádné schůzi odmítla, protože chce, aby lithium těžil státní podnik Diamo a veškeré zisky aby zůstávaly v České republice. Kroky australského těžaře však svědčí o úplně něčem jiném, jsou to kroky, jejichž cílem je kapitálově “namočit” do kauzy lithium co nejvíce zahraničních investorů, aby došlo k hromadné žalobě mnoha kapitálových investorů z nejrůznějších zemí světa na Českou republiku za zmaření investic, které už dávno nejsou investicemi jenom Australanů, ale nejrůznějších fondů a kapitálových trustů ve Spojeném království, na Britských Panenských ostrovech a ve Spojených státech

[13] Cleansing Notice. European Metals, 21. XII. 2017. https://www.europeanmet.com/wp-content/uploads/2017/12/21-Dec-2017-EMH-Cleansing-Notice-Appendix-3B.pdf
[14] European Metals Raises ~ $4 Million Via Subscription. European Metals, 30. XI. 2017. https://www.europeanmet.com/wp-content/uploads/2017/11/ASX-30-November-2017-EMH-Placement-Final.pdf.

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

amerických. Šéf Geometu dostal po sněmovních volbách v České republice rovných 300 000 kmenových akcií australského těžaře a na dalších 400 000 akcií má garantovanou opci až do roku 2020. Stejně tak v listopadu získal Richard Pavlík (šéf společnosti Geomet, která spadá pod European Metals Holdings a zajišťuje průzkumné vrty na Cínovci) balík rovných 300,000 kmenových akcií European Metals Holdings s nominální hodnotou 0.725 dolarů a ředitel průzkumové firmy se tak stal kmenovým akcionářem australského těžaře. Na dalších 400 000 akcií má opci až do roku 2020 v nominální hodnotě 0.58 dolarů za akcii.[15]

Už tedy nejde jen o australské investory, ale nově je akcionářem zcela oficiálně i občan České republiky. Ve stejný okamžik došlo k navýšení o 850 000 kmenových akcií ve prospěch Keitha Coughlana, šéfa European Metals Holdings. Nominální pricing akcií je stejný jako u Richarda Pavlíka. Coughlan drží akcie nepřímo skrze Inswinger Holdings Pty Ltd., další australskou firmu založenou v roce 1999, která je opět schránkovou firmou bez historie.[16] Všechny majetkové přesuny, včetně opcí na kmenové akcie, se opírají pouze o kalkulace těžby, která vůbec nezačala.

Navzdory vypovězenému memorandu tedy může hrozit, že všechny pohyby a operace s kapitálem okolo australské společnosti budou opírány o mezistátní dohodu mezi Českou republikou a Austrálií o vzájemné podpoře a ochraně investic.[17]

Podle článku 1, písmeno d) předmětné dohody se ochrana vztahuje nejen na firmy založené podle jurisdikce České republiky a Austrálie, ale i na jurisdikce třetích stran, tzn. na firmy, mateřské společnosti a holdingové trusty založené kdekoliv na světě, i v daňových rájích. Nedohledatelný majitel může žalovat Českou republiku v arbitráži, že jeho investice byla znehodnocena, protože poskytl kapitál australské společnosti, která se rozhodla podnikat na území České republiky. Podle článku 3, odstavce 4, dohody nebude jedna strana druhé bránit v použití právních nebo politických opatření druhé strany, pokud budou výhodnější. Z tohoto titulu vyplývá, že investoři mohou zcela legálně lobovat i na úrovni politických reprezentací a vlád a využívat ad-hoc právní úpravy obou zemí a uplatňovat je v zemi druhé s odkazem na tuto smlouvu o ochraně investic. Tomu se říká “trans-teritorialita” a vyspělé země něco takového neumožňují. Článek 8, odstavec 3, dohody zakotvuje právo investora chránit zájmy svých věřitelů (od kterých si investor půjčil peníze na investici v České republice).

Smlouva ochraňuje nejen investora v České republice, ale i jeho věřitele, jejich kapitál. Investor může využívat právní a politické nástroje obou zemí. Jelikož majitelem akcií European Metals Holdings je nyní Richard Pavlík, občan České republiky, bude možná vést žalobu a arbitráž jak podle mezinárodního práva, tak i podle smlouvy o ochraně investic, kde jedním z investorů, i když malým, je právě ředitel Geometu. Nepůjde tak v případě arbitráže zpochybnit princip trans-teritoriality, protože akcionářem australského těžaře bude občan České republiky.

[15] Change of Director’s Interest Notice; EUROPEAN METALS HOLDINGS LIMITED. European Metals. https://www.europeanmet.com/wp-content/uploads/2017/12/21-Dec-2017-EMH-Appendix-3Y-x-4.pdf
[16] Historical details for ABN 50 065 541 577. Australian Business Register. https://abr.business.gov.au/SearchByAbnHistory.aspx?abn=50065541577
[17] Dohoda mezi Českou republikou a Austrálií o vzájemné podpoře a ochraně investic. ePravo.cz, 1. IV. 2001. https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/dohoda-mezi-ceskou-republikou-a-australii-o-vzajemne-podpore-a-ochrane-investic-840.html.

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz

Anonymita European Metals Holdings Ltd.

Ve vztahu k European Metals Holdings Ltd. by měla být minimálně provedena následující opatření:

1) Společnost Geomet s. r. o. by měla bezodkladně rozkrýt svou vlastnickou strukturu a skutečné majitele a doložit veškeré informace relevantními doklady (vzhledem k formě listinných akcií nebude ani takové ujištění stoprocentní).
2) Ministerstvo průmyslu a obchodu by mělo bezodkladně formou dodatku upřesnit, že uzavřené memorandum o porozumění se vztahuje na hlavní mateřskou společnost sídlící na Britských Panenských ostrovech, nikoli na její australský odštěpný závod s omezenou právní subjektivitou, s nímž memorandum uzavřela.
3) Příslušné veřejné orgány České republiky, Austrálie i Spojeného království by měly bezodkladně ověřit, zda byly naplněny požadavky předpisů v oblasti praní špinavých peněz, co se týče identifikace a doložení vlastnické struktury až po skutečné majitele.
4) Zákonodárci by měli bezodkladně schválit legislativní změny v oblasti těžby tak, aby společnosti, které těží v České republice, povinně rozkryly a zveřejnily svoji vlastnickou strukturu až po skutečného majitele a zároveň měly celou vlastnickou strukturu pouze na území členských států Evropské unie nebo Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj.[18]

[18] WAGENKNECHT, Lukáš. Česko chce svěřit těžbu lithia firmě z daňového ráje s neznámým vlastníkem. Týden, 13. X. 2017. https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/cesko-chce-sverit-tezbu-lithia-firme-z-danoveho-raje-s-neznamym-vlastnikem_450130.html

Vydává: Ochrana a bezpečnost o. s., IČ: 22746986
Lamačova 825/11, 152 00 Praha 5, http://ochab.ezin.cz, ochab@email.cz